

רש"י מסכת כתובות דף צב עמוד א רצה מזה גובה רצה מזה גובה - וכדמסיים ואזיל דזבן לוי משמעון בינונית ששעבוד בעל חוב עליה ולא שבק בינונית משל ראובן אצל שמעון הלכך רצה לגבות משמעון עידית גובה דאמר ליה אתה לקחת כל השדות ונכנסת תחת ראובן להשתעבד לחובי וכל זמן שאמצא משל ראובן אצלך כלום לא אטריח את לוי שהניח לי מקום לגבות רצה מלוי גובה כגון אם לא ימצא אצל שמעון משל ראובן אלא זיבורית גובה בינונית מלוי דא"ל לקחת את שעבודי בינונית שדיני מוטל עליה ואף על גב דאילו לקחה לוי לבינונית זו מראובן והניח אצלו זיבורית לא היה יכול בעל חוב דראובן לחזור על לוי כדתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית התם הוא דראובן בעל חובו הוא ואמור רבנן מפני תקון העולם כל זמן שיש אצל בעל חובו כדי חובו לא יטרופו לקוחות אבל כאן שמעון לאו בעל חובו הוא ואף עליו מכח טירפא הוא בא.

תוספות מסכת בבא בתרא דף מג עמוד א מפני שמעמדה בפני בעל חובו - וא"ת מאי איריא מפני שמעמדה תיפוק ליה משום דלא ניחא ליה דתיהו תרעומת עליו כדאמר' בפ"ק דב"ק (דף ה:) ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ואתא בעל חובו וקטרין לה מיניה דינא הוא דאתי ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים ידידי את דא"ל לא ניחא לי דתיהו לשמעון תרעומת עילווי וי"ל דאין נפסל בשביל כך לעדות א"נ הכא מיירי אפילו במכיר בה שהיא שלו דליכא תרעומת.

רמב"ם הלכות מכירה פרק יט הלכה ב המוכר קרקע לחבירו ואחר שקנה הלוקח באחד מן הדרכים שקונין בהן קודם שישתמש בה יצא עליו מערערין, הרי זה יכול לחזור בו, שאין לך מום גדול מזה שעדיין לא נהנה בו ובאו התובעין, לפיכך יבטל המקח ויחזיר המוכר את הדמים ויעשה דין עם * המערערין, ואם נשתמש בה הלוקח כל שהוא ואפילו ב דש המצר שלה וערבו עם הארץ אינו יכול לחזור בו אלא עושה דין עם המערערין, ואם הוציאו מידו בדין יחזור על המוכר כדין כל הנטרפין.

הגהות מיימוניות הלכות מכירה פרק יט הלכה ב ור"ת פירש מצי דייש אמיצרי שמתקן גבולי השדה ומגביהן ותיקון זה היה רגיל ביניהם ומשמיענו שהיא חזקה גמורה כמו נעל וגדר ופירוש דבר זה במקום שאין קונין בכסף עד שיכתוב שטר ולא כתב השטר. וא"ת מה משמיענו ברישא עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו פשיטא. וי"ל דקמ"ל דמותר לחזור בו ואפילו מי שפרע ליכא כיון שאינו חוזר בו מחמת יוקרא וזולא ואגב שאמר בסיפא אינו יכול אמר נמי ברישא יכול. וא"ת גם סיפא פשיטא דמשהחזיק בה אינו יכול לחזור בו וי"ל דהשמיענו שאינו יכול לומר טול קרקע זו במעות שאני חייב לך שהרי נפחתו דמיה מחמת העוררים ע"כ. אבל ריב"ם פירש שמדבר בנתן מעות וגם כתב שטר ודעתו של אדם כל זמן שלא הלך לראותה ולא תיקן גבול השדה שיוכל לחזור בו אם יבא שום ערעור וכן דעת רבינו המחבר כדברי ריב"ם דאיי"ר שקנאה הלוקח באחד מן הדרכים שקונים בהן כבעמדות.

טו

רי"ז הלוי

הלכות גירושין

חדושי מרן

פירוש רבינו יהונתן / ב"ק

אמ"ם עד שלא החזיק בה. כלומר, אם תכף ששמע שערערו עליו עוררין הלך לו שמעון לבית דין וצעק להם¹⁰⁰ ראו איך רמני ראובן, כשלקחתי זה הקרקע ממנו אמר לי ששלו ושללבותיו היה וסמכתי עליה, ועכשיו שיש עלי עוררין שוב לא אזרענו ולא אעבדנו¹⁰¹. דינא הוא שיכול שמעון לכופ ראובן שיחזיר לו מעותיו

אע"פ שלקחו שלא באחריות, לפי שהדעת נוטה [ש]לאיני¹⁰² היה לוקחו אם היה שומע העירעורין האלו, וזה לכס לראיה שתכף ששמע אותם הניח השדה להיות בורה מעלת קוצים, שלא הכניס עצמו בספק כשקנאו שלא באחריות אלא בספק בעל חוב¹⁰³. לפי שסבר שמא אין עליו חוב, ואם תמצא לומר שיש עליו בעל חוב, כל כך חריף וזריז¹⁰⁴ שיפרעם ממטלטלי שיש לך, דהא אמרינן¹⁰⁵ מיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה.

משחחזיק בה. כלומר, אע"פ ששמע העירעורין לא הניח השדה מלורעו ולחרשו או לדוש אמצור¹⁰⁶, גלי אדעתיה שגם על זה הספק הזה¹⁰⁷ נכנס כשקנאו שלא באחריות, ועל כן אין לבית דין להכריח ראובן שיחזיר לו מעותיו כיון שקנאו שלא באחריות. ואיני יודע¹⁰⁸ מהו הדין בזה.

בג"עין דף ג' חד אחי בעל ומערער ופסיל לי, פירש"י משום דלוקי חד לגבי חד, ל"ע דכרי צלמח אמרין לך¹⁰⁹ דאין ערער פחות משנים אלא ערער דבעל, וצ"ע רבז¹¹⁰ שאני מכל ע"א דעלמא, ולמה נקט רש"י לעממא דלוקי חד לגבי חד ותיפוק לן משום ערער דבעל, וי"ע.

והנראה לומר צביאור דברי רש"י, דהכח צלמח עיקר הדבר מה דבעל נאמן לערער ולומר שהשטר פסול,

אין משום דהוא צע"ד, וכמבואר צ"ן ריש גיטין דבעל

ואצ"ע¹¹¹ הוא שאין האשה ממונו של בעל, אלא יסוד הדבר

הוא משום דהוא בעל השטר, ומש"כ יש לו נאמנות כהשטר

בין הכשירו וצין לפוסלו, וכמש"פ הרמב"ם דאם עטן הבעל

ואמר לא כתבתי שטר זה כגט בעל ואין כאן משום עדים

המתמים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותו צ"ד [ואם

יש בה זה דין מסויים בהלכות שטרות דבעל השטר נאמן

לוצר עליו ולפוסלו מחורת שטר, רק משום טענת צע"ד

קאג"צ¹¹² עלי להצריכו קיום, אי"כ גם צלא קיום עכ"פ מירי

ס"ק¹¹³ לא נפיק ולמה בעל לגמרי, וכן הרי מבואר צ"מ

צ"א¹¹⁴ דמודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו וגובה מנכסים

הלווים, ולענין הלוקח הרי פשיטא דלא מהניא כלל הודאתו

צ"ב שגבזו ממנו, אלא משום דהוא בעל השטר מש"כ

נאמן לקיימו והרי הוא כשטר מקויים שגבזו בו גם ממשצדו.

ולפי"ז י"ל דכ"ל לרש"י דכל זה הוא רק צמה שניגב להלכות

שטר, כגון שטותן לא כתבתי או על תנאי ה"י או פקדון ה"י

דלפי דבריו אין כאן לא שטר ולא עדות כלל, וצ"ח הוא דיש

לו נאמנות לערער מדין בעל השטר, אבל צגט שנחתם שלא

לשמה דמבואר צתום גיטין דף ד' ד"ה מודה דהויא עדות

גמורה לענין ראי' שנאגרה, דנמלא דבעיקר הלכות שטר

והעדות שבו לית כאן גרעוהא כלל צמה שנעשה שלא

לשמה, וכל עיקרו הוא מדיני גט דאין כשר לגירושין רק גט

שנכתב ונחתם לשמה, אבל אין זה מדיני שטרות והעדות

שבהן כלל, ע"ז לא נאמר כלל דין ערעור דבעל השטר, והרי

הוא ככל ע"א דעלמא

רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה י' כשבית דין נזקין לגבות הניזק מנכסי המזיק גובין מן המטלטלין תחלה, אם לא היו לו מטלטלין כלל או שלא היו המטלטלין כנגד כל הנזק גובין השאר מן הקרקע מן היפה שבנכסי ג המזיק, וכל זמן שימצאו מטלטלין אפילו סובין אין ד נזקין לקרקע.

סמ"ע סימן תיט ס"ק א גובין מהמטלטלין תחלה. עין דרישה [ופרישה סעיף א'], שם כתבתי לשון הגמרא והוכחתי ממנה דאף (בהלואה) [דבהלואה] יד המלוה על העליונה, דאם יש ללוה כסף או מטלטלין צריך לשלם ממנו ולא כל כמינה לשלם לו מקרקע אפילו מעידית, ה"ט דהמלוה הלוה לו מעות משו"ה דינו ג"כ במעות, או במטלטלין שקרובים למעות שיכולין לטלטל ולמכרם אפילו במקום אחר אי לא מזדבני בהאי מתא, אבל בניזק יד המזיק על העליונה, דאף אם יש לו כסף או מטלטלי, אם ירצה לשלם בקרקע צריך הניזק לקבלו, אך שיתן לו מעידית שבנכסיו. וזהו כונת רב פפא שאמר בגמרא ביישוב הקושיא שהקשו שם [ב"ק ז' ע"א] בפירוש מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם [שמות כ"ב ד'] מיטב אין מידי אחריו לא, והתניא ישיב [שם כ"א ל"ד] לרבות שוה כסף ואפילו סובין, ומשני רב פפא [שם ע"ב] דביש לו מטלטלין ובא לפרוע מהן אינהו מיקרי מיטב דאי לא מזדבני בהאי מתא מזדבני במתא אחרית, ואם בא לשלם מקרקעותיו צריך לשלם ממיטב שדותיו, ועל דרך זו פירשתי ג"כ דעת הטור [שם], וכן יש לפרש ג"כ דעת המחבר. ומ"ש גובין מהמטלטלין תחילה, היינו משום דמסתמא ניחא למזיק לשלם במטלטלין מבקרקעות שהוא בר קיימא, ומשו"ה קאמר כשב"ד נזקין משלמין מהמטלטלין, ולמדונו דאף אם אין המזיק לפנינו לגלות דעתו לשלם במטלטלין, אמרינן דמסתמא ניחא למזיק לשלם ממטלטלין, ואף אם הניזק צועק לשלם לו מקרקעות כמשמעות הקרא ממיטב שדהו, אין ב"ד שומעין לו, אבל ודאי אם המזיק גילה דעתו דניחא ליה טפי במטלטלים ורוצה לשלם לו בקרקעות והניזק רוצה דוקא במטלטלין, יד המזיק על העליונה, ולא דמי למלוה ולוה ומטעם שכתבתי וק"ל, ולא כב"י [שם], והעיר שושן נמשך אחריו שכתב ז"ל, דאי בעי הניזק מטלטלים צריך המזיק ליתן לו כו' ע"ש. אבל אני הוכחתי דלע"ד לא עלתה על דעתו דהטור כן, ע"ש בדרישה:

ש"ך חושן משפט סימן תיט ס"ק ב גובין מהמטלטלים תחלה כו' - כ' הסמ"ע ... ואין דבריו נכונים דפשיטא דדעת הרמב"ם והמחבר כהעיר שושן וכן דעת הטור ושאר הרבה פוסקים וכן עיקר וכמו שאבאר וכן מצאתי בנ"י ריש פרק המוכר פירות שכל להדיא שמדברי הרמב"ם נראה בניזקין אי אית ל' קרקע ומטלטלים כפינן ליה ליתן לו מטלטלים וע"ש והכי משמע ודאי פשט דברי הרמב"ם שכתב כשב"ד נזקין כו' גובין מהמטלטלים תחלה כו' משמע דעליה דבי דינא רמיא לגבות תחלה מהמטלטלים והדין כך הוא ואינו תלוי ברצון המזיק או הניזק ועוד שכתב שם הרמב"ם מיד אח"כ דמדין הש"ס אם מת והניח מטלטלים וקרקעות גובין מהיתומים מקרקעות וכן הוא בטור ואם איתא דמסתמא ניחא ליה למזיק טפי ליתן מטלטלים נטעון להו ליתמי לטעון מטלטלים והיאך יגרע כח היתומים מן המזיק עצמו ואמת שבהרא"ש פ"ק דב"ק ומרדכי ושאר פוסקים משמע שדעת ר"ת דאין צריך ליתן לו מטלטלים אלא נותן לו מה שירצה או מקרקעי או מטלטלי וכ"כ הנ"י ריש פרק המוכר פירות בשם המפרשים וכן כתבו התוספות ר"פ המוכר פירות וריש ב"ק ופ' הפר' דף מ"ו ריש ע"ב בשם ר"ת ומשמע שם שר"ת מפרש דהא דקאמרינן בש"ס בב"ק (דף ט' ע"א) רב הונא אמר או כסף או מיטב דהיינו שהרשות בידו ליתן לו איזו שירצה אבל לדעת הרמב"ם נ"ל לפרש או כסף או מיטב או דינו על כסף היכא דאית ל' מטלטלים או דינו במיטב גבי קרקע היכא דלית ל' מטלטלי ובהא דכסף לא קי"ל כרב הונא אלא אפי' סובין מיטב נינהו וכן מוכח להדיא מדברי בעל התרומות ריש שער ד' ומבואר שם להדיא ג"כ דעת רבינו חננאל שהביא שם הך דרב הונא ומאי דשקיל וטרי התם בש"ס עלי' וכתב ע"ז וז"ל וכל על זה ר"ח ז"ל מהכא שמעינן דלא מסלקינן לב"ח בארעא אלא היכא דקים לן דלית ליה זוזי למפרע מיניה כו' עכ"ל ודלא כס' גידולי תרומה שם דף כ"ז ע"א שתמה הרבה על דברי ר"ח והניחם בצ"ע והדבר ברור דר"ח מפרש כדפי' וכן נראה להדיא מדברי ראב"ן ריש ב"ק ע"ש בדף פ"ה ע"א וכן מוכח מדברי הרמ"ה שהביא הנ"י ריש ב"ק גבי מ"ש שכל הפוסקים פסקו הלכה כרב פפא ורב הונא ברי' דרב יושיע וכל הרמ"ה כו' ע"ש דמוכח דס"ל לרמ"ה גם כן דהיכא דאית ליה למזיק מטלטלים וקרקעות כפינן ליה למיתב מטלטלים כמו גבי ב"ח,

קצות החושן סימן קא ס"ק ה

וממה שכתבו במקום פסידא יכול לסלקו בכל מה דבעי נראה דהא דדינו דבע"ח בזוזי לא דינא דאורייתא הוא אלא חכמים תיקנוהו ומש"ה במקום פסידא הם אמרו והם אמרו, ודינא דאורייתא בע"ח בזיבורית אפילו היכא דאית ליה זוזי, דאי הוי דינא [דאורייתא] שישלם בע"ח בזוזי היכא דאית ליה זוזי, מנא לן לחלק במקום פסידא. וכן הא דאמרינן בע"ח מסלק במטבע שהלוה אם כסף כסף אם זהב זהב נמי אינו אלא מדבריהם:

נתיבות המשפט ביאורים סימן קז ס"ק ד

ולכן נראה, דאף דלגבי בעל חוב גופיה נראה דאם יש לו מעות, מדאורייתא [דינו] במעות, (דבעין) [דכעין] שהלוה צריך לשלם מדאורייתא, כמו בהלוה חטים שצריך לשלם חטים כשיש לו, תדע דהא יוקרא וזילא מהדבר שהלוהו חל על הבעל חוב, רק מדרבנן אסור לשלם כשנתיקר משום ריבית, וממילא חייב ליתן מטלטלין משום שהם קרובין למעות,